SignUnity

Međukontinentalna suradnja u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju prevoditelja znakovnog jezika

D2.4 Izvješće o komparativnoj analizi obrazovnih programa za prevoditelje znakovnog jezika i usluga prevođenja znakovnog jezika u Europi i supsaharskoj Africi

Sufinancira Europska unija

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

IMPRESUM

Projekt	Međukontinentalna suradnja u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju prevoditelja znakovnog jezika
Akronim	SignUnity
Program	Erasmus+ (sufinancira Europska unija)
Aktivnost	Izgradnja kapaciteta u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju
Radni paket	RP2
Rezultat	D2.4 – Izvješće o komparativnoj analizi obrazovnih praksi za prevoditelje znakovnog jezika i usluga prevođenja znakovnog jezika u Europi i supsaharskoj Africi
Vodeći partner (WP2)	*Voditelji: Sveučilište za obrazovanje u Winnebi i organizacija Youth Power DE*
Verzija	v1
Datum	*srpanj, 2026.*
Autori i suradnici	***Youth Power DE*** *1) Franjo Brkan* *2) Daniel C.M. Almeida* *3) Tim Brückmann* ***Kua Zone Innovation College LTD*** *1) Sammy Kariuki* *2) Salome P. Eyang'an* ***Sveučilište za obrazovanje, Winneba*** *1) Bright Ankudze* *2) Richard Osei Agjei* *3) Mavis Amo-Mensah* *4) Gifty Rockson* ***Learning Library OÜ*** *1) Amar Hamzić* *2) Nedim Mičijević*

	SGINGZ 1) *Katarina Jurilj* 2) *Lina Beusan* 3) *Josip Brozović* ***Gradska uprava Debre Markosa (Nigus Tekile Haymanot Advanced Secondary School)*** 1) *Dr. Sunday Adewale Olaleye* 2) *Dr. Gubay Aniley Getie* ***Ganska nacionalna organizacija gluhih*** 1) *Dani Fobi* 2) *Juventus Duorinaah*
Razina diseminacije	Javno

Autorska prava i licenca

© [2026] [Konzorcij *SignUnity*]

Ova je publikacija licencirana prema uvjetima licence *Creative Commons* (CC BY-NC-SA 4.0).

Izjava o odgovornosti

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

Sufinancira Europska unija

Sažetak

Izvješće D2.4 donosi komparativnu analizu obrazovnih programa i usluga prevođenja znakovnog jezika u tri europske (Njemačka, Estonija, Hrvatska) i tri afričke države (Kenija, Gana, Etiopija), ujedno partnere projekta *SignUnity*. Izvješće D2.4 temelji se na analizi podataka iz izvješća D2.2 i D2.3. Rezultati ukazuju na izraženu heterogenost u pravnom priznanju nacionalnih znakovnih jezika analiziranih država te uređenju prava na uslugu prevođenja, kao i u razvijenosti obrazovnih programa za ospobljavanje prevoditelja znakovnog jezika. U istraživanju o kvaliteti usluge prevođenja sudjelovalo je 202 prevoditelja i 166 gluhih i nagluhih korisnika iz svih šest država. Usprkos razlikama u stupnju razvijenosti sustava u pojedinim državama, provedena istraživanja okrila su zajedničke izazove: nedostatak prevoditelja, neredovitu dostupnost usluge, nerazumijevanje njihove uloge te izostanak formalnog etičkog kodeksa, uz uočene manjkavosti u postojećim obrazovnim programima koji ne pružaju adekvatnu pripremu za stvarni rad. Na temelju uočenih podudarnosti, izvješće D2.4 daje smjernice za izradu jedinstvenog strukovnog kurikuluma obrazovanja i osposobljavanja prevoditelja znakovnog jezika, a koji će biti popraćen priručnikom o etičkom postupanju u radu. Kurikulum i priručnik predstavljaju središnji i krunski ishod projekta *SignUnity*, ali i temelj za standardizaciju struke te regulaciju usluge u objema regijama – europskoj i afričkoj.

SADRŽAJ

1. UVOD **5**

2. METODOLOGIJA KOMPARATIVNE ANALIZE **8**

3. KOMPARATIVNA ANALIZA ZAKONODAVNOG OKVIRA I OBRAZOVNIH PROGRAMA ZA PREVODITELJE ZNAKOVNOG JEZIKA U PARTNERSKIM DRŽAVAMA **10**

3.1. Pravni status nacionalnog znakovnog jezika i zakonsko uređenje usluge prevođenja znakovnog jezika 10

3.2. Pregled obrazovnih programa za prevoditelje znakovnog jezika 16

3.3. Komparativna sinteza obrazovnih programa za prevoditelje znakovnih jezika prema ključnim obilježjima 20

4. KOMPARATIVNA ANALIZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA O KVALITETI USLUGE PREVOĐENJA U EUROPI I SUPSAHARSKOJ AFRICI **22**

4.1. Perspektiva prevoditelja znakovnog jezika 23

4.2. Perspektiva gluhih i nagluhih korisnika usluge 28

5. PREPORUKE ZA STRUKOVNI KURIKULUM I PRIRUČNIK O ETIČKOM POSTUPANJU U RADU **32**

5.1. Strukovni kurikulum za obrazovanje i ospsobljavanje prevoditelja znakovnog jezika 33

5.2. Priručnik o etičkom postupanju 36

6. ZAKLJUČAK **38**

7. LITERATURA **39**

1. UVOD

Projekt „Međukontinentalna suradnja u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju prevoditelja znakovnog jezika“ (skraćeno: ***SignUnity***) predstavlja jedinstvenu inicijativu koja povezuje dva kontinenta – europski i afrički, i to kroz partnersku suradnju triju europskih (**Hrvatska, Njemačka, Estonija**) i triju afričkih država (**Gana, Kenija, Etiopija**). Projekt je usredotočen na sustavne probleme s kojima se u navedenim državama suočavaju prevoditelji znakovnog jezika, a koji se ponajprije očituju u kritično malom broju dostupnih i educiranih prevoditelja, nerazumijevanju njihove uloge unutar šire društvene zajednice te nepostojanju, odnosno neadekvatnoj uređenosti obrazovnih programa namijenjenih stjecanju kompetencija potrebnih za obavljanje ove profesije. Nedostatnost, nepostojanje ili nestrukturiranost takvih programa izravno uvjetuje manjak kvalificiranih i profesionalno osposobljenih prevoditelja znakovnog jezika na tržištu rada, što potom ima izravne i dalekosežne posljedice na položaj gluhih i nagluhih osoba koje koriste uslugu prevoditelja znakovnog jezika, a koje uslijed toga postaju izloženije marginalizaciji i socijalnoj izolaciji. Otežan ili onemogućen pristup informacijama, njihovo nerazumijevanje, kao i nedostupnost ili neodgovarajuća razina kvalitete usluga prevoditelja znakovnog jezika predstavljaju ključne prepreke ravnopravnom sudjelovanju ove skupine osoba s invaliditetom u društvenom, obrazovnom, zdravstvenom i pravnom sustavu. Prepoznajući spomenute izazove, središnji je cilj projekta *SignUnity* izrada objedinjenog, jedinstvenog i strukturiranog kurikuluma strukovnog obrazovanja i osposobljavanja namijenjenog podjednako postojećim i budućim prevoditeljima znakovnog jezika, s ciljem podizanja razine stručnosti, profesionalnosti i etičnosti u obavljanju ove djelatnosti. Ovako koncipiran kurikulum trebao bi izravno doprinijeti podizanju kvalitete cjelokupne struke, povećanju broja dostupnih i stručno osposobljenih prevoditelja te poboljšanju položaja gluhih i nagluhih osoba u društvu, omogućujući im pravodobne i točne informacije, kao i ravnopravno sudjelovanje u svim segmentima društvenog života.

Polazna je pretpostavka projekta da se do smislenog i održivog rješenja – zajedničkog kurikuluma ne može doći bez prethodne, metodološki utemeljene analize postojećeg stanja struke. Ta je potreba dodatno naglašena činjenicom da partnerske države, unatoč zajedničkom cilju, ne dijele istovjetan kontekst. Naime, partnerske države ne razlikuju se samo geografski, već i u stupnju gospodarskog, socijalnog i pravnog razvoja, što se,

posljedično, odražava na zakonodavno uređenje zanimanja prevoditelja znakovnog jezika te na razinu profesionalizacije obrazovanja za to zanimanje. Upravo je ta heterogenost odredila aktivnosti i ciljeve *Radnog paketa 2* ovoga projekta, a čija je svrha dvostruka:

1. ispitati što od formalnih i neformalnih obrazovnih programa za prevoditelje znakovnog jezika trenutačno postoji u zemljama sudionicama, na koji su način ti programi metodološki koncipirani u pogledu sadržaja, ishoda učenja, pristupa poučavanju i primijenjenih didaktičkih metoda te na koji su način zanimanje prevoditelja znakovnog jezika i pružanje usluge prevoditelja znakovnog jezika zakonodavno i institucionalno uređeni
2. ispitati kvalitetu trenutačne usluge prevoditelja znakovnog jezika objedinjujući obje relevantne perspektive: perspektivu korisnika, odnosno gluhih i nagluhih osoba kao primatelja usluge te perspektivu prevoditelja kao pružatelja usluge.

Shodno tomu, provedena su dva istraživanja. Prvo istraživanje odnosilo se na detaljnu analizu postojećih programa obrazovanja prevoditelja znakovnog jezika u svih šest država. Svaka je zemlja sudionica provela mapiranje prema standardiziranom okviru i metodologiji, čime je osigurana usporedivost prikupljenih podataka. Svaka je država prikupljala građu iz najmanje tri različita obrazovna sustava te je izrađena komparativna matrica koja ističe sličnosti i razlike među programima. U sklopu ovog prvog istraživanja provedena je i analiza zakonodavnog uređenja profesije prevoditelja znakovnog jezika, odnosno stupnja u kojem je ova djelatnost u pojedinoj zemlji regulirana odgovarajućim zakonima i podzakonskim aktima. Drugo istraživanje usmjereno je na perspektive dviju ključnih dionika: korisnika usluga, odnosno gluhih i nagluhih osoba te samih prevoditelja znakovnog jezika. U tu su svrhu u svim zemljama sudionicama provedeni polustrukturirani intervjui, fokusne skupine te anketni upitnici s obje ciljane skupine ispitanika. Istraživanjem su obuhvaćeni dostupnost i kvaliteta usluge, najčešći konteksti njihove primjene te razina profesionalne kompetentnosti, etičnosti i odgovornosti prevoditelja, a prikupljeni podatci analizirani su kvantitativnom i kvalitativnom metodom kako bi se stekao sveobuhvatan uvid u postojeće stanje usluga te utvrdili ključni izazovi i područja za unaprjeđenje obrazovanja prevoditelja. Ovakav dvostruki metodološki pristup, koji objedinjuje perspektivu korisnika i pružatelja usluga, od iznimne je metodološke i etičke važnosti za razumijevanje usluge kao društvenog, obrazovnog i na ljudskim pravima utemeljenog sustava. Gluhe i nagluhe osobe u najboljoj su poziciji procijeniti omogućuje li usluga stvarno razumijevanje i ravnopravno sudjelovanje, dok

su prevoditelji najkompetentniji za opis profesionalnih uvjeta u kojima pružaju usluge, uključujući obrazovne putove, pripremu za rad, etičke izazove, uvjete rada, probleme koordinacije te potrebe za kontinuiranim stručnim usavršavanjem. Analiza obiju perspektiva zajedno omogućuje cjelovitije razumijevanje usluge kao sustava, a ne kao niza izoliranih komunikacijskih situacija, te postavlja temelj za procjenu kvalitete usluga koja se ne svodi isključivo na pitanje postojanja prevoditelja, već zahtijeva odgovore na pitanja mogu li gluhe i nagluhe osobe pravodobno dobiti prevoditelja kada im je potreban, je li prevođenje točno i kulturološki primjereno, razumiju li institucije ulogu prevoditelja, imaju li prevoditelji odgovarajuće kompetencije te jesu li sustavi pružanja usluga dovoljno koordinirani, dostupni i financijski održivi.

Iz navedenih istraživanja proizašla su dva zasebna izvješća:

- *D2.2. Istraživačko izvješće o mapiranju postojećih obrazovnih programa za prevoditelje znakovnog jezika u Europi i supsaharskoj Africi*
- *D2.3. Istraživačko izvješće o trenutačnim uslugama prevođenja u Europi i supsaharskoj Africi: perspektiva korisnika i prevoditelja*.[1]

Na temelju nalaza ovih dvaju izvješća izrađeno je treće, objedinjujuće izvješće – ***D2.4. Izvješće o komparativnoj analizi obrazovnih programa za prevoditelje znakovnog jezika i usluge prevođenja u Europi i supsaharskoj Africi*** koje je predmet ovog dokumenta. Ovo izvješće pruža komparativnu analizu stanja šest država sudionica, i to na tri međusobno povezane razine:

- u kontekstu postojećih obrazovnih programa za prevoditelje znakovnog jezika;
- u kontekstu kvalitete pružene usluge;
- u kontekstu usklađenosti profesije i usluge s institucionalnim i zakonodavnim okvirom.

Izvješće se pritom temelji na rezultatima proizašlima iz standardiziranih obrazaca korištenih za mapiranje obrazovnih programa te na standardiziranim anketnim upitnicima i polustrukturiranim intervjuima provedenima u državama sudionicama

[1] Oba izvješća (D2.2 i D2.3) javno su dostupna na mrežnoj stranici projekta, na mrežnim stranicama partnerskih organizacija, kao i na nacionalnim jezicima partnerskih država.

projekta. Izvješće D2.4 objedinjuje dobivene podatke, sažima ih i uspoređuje kako bi se dobila cjelovita i utemeljena slika stanja u obje regije – europske i afričke.

Zaključno, konkretni ciljevi izvješća D2.4 jesu:

1) ponuditi komparativnu analizu rezultata mapiranja obrazovnih programa i zakonodavnog uređenja profesije prevoditelja znakovnog jezika među zemljama sudionicama;

2) ponuditi komparativnu analizu kvalitete usluge prevoditelja znakovnog jezika u zemljama sudionicama, sagledane iz perspektive korisnika i pružatelja te usluge;

3) na jednom mjestu sažeto i objedinjeno ponuditi usporedbu europskog i afričkog konteksta u području obrazovanja za ovu profesiju i kvalitete pružanja usluga prevoditelja znakovnog jezika;

4) na temelju tako dobivenih komparativnih uvida oblikovati smjernice za izradu strukovnog kurikuluma i etičkog kodeksa.

Na temelju svega navedenog, izvješće će ponuditi jasne zaključke i praktične preporuke koje će poslužiti kao podloga za razvoj *Radnog paketa 3* – inovativnog strukovnog kurikuluma za obrazovanje i osposobljavanje prevoditelja znakovnog jezika, popraćenog priručnikom o etičkim smjernicama i standardima postupanja u struci, a koji zajedno predstavljaju središnji i krunski ishod projekta *SignUnity*.

2. METODOLOGIJA KOMPARATIVNE ANALIZE

Metodološki okvir ovog izvješća proizlazi izravno iz specifičnosti dvaju istraživanja provedenih u sklopu *Radnog paketa 2*, čiji su nalazi objedinjeni u izvješćima D2.2 i D2.3. Oba su izvješća koncipirana na istovjetan način: svako od njih predstavlja zbir šest nacionalnih izvješća, izrađenih prema jedinstvenom, unaprijed standardiziranom istraživačkom protokolu, pri čemu je svaka od šest zemalja sudionica (Hrvatska, Njemačka, Estonija, Gana, Kenija, Etiopija) samostalno provela istraživanje na vlastitom nacionalnom uzorku i unutar vlastitog nacionalnog konteksta. Iako je ovakav pristup omogućio prikupljanje usporedivih podataka zahvaljujući primjeni zajedničke metodologije, sadržajno ustrojstvo izvješća D2.2 i D2.3 ne uključuje međusobnu usporedbu nalaza među zemljama, već isključivo njihov paralelan, deskriptivan prikaz na nacionalnoj razini. Drugim riječima, navedena izvješća nude opsežnu i metodološki utemeljenu empirijsku građu, no ne nude sintetiziran, komparativni uvid u tu građu.

Upravo je ta metodološka praznina osnovni razlog izrade izvješća D2.4, čija je temeljna zadaća nadograditi postojeće nalaze provedbom sustavne komparativne analize, čime se dosad odvojeno prikazani nacionalni podatci dovode u međusobni analitički odnos.

Ovo izvješće metodološki se temelji na sekundarnoj analizi primarnih podataka i nalaza sadržanih u izvješćima D2.2 i D2.3, bez provedbe novog terenskog prikupljanja podataka. Riječ je o kvalitativno-kvantitativnoj komparativnoj analizi utemeljenoj na pristupu unakrsne, međudržavne usporedbe, pri čemu se šest nacionalnih konteksta promatra kao šest zasebnih analitičkih jedinica (slučajeva) čiji se nalazi sustavno uspoređuju s ciljem utvrđivanja podudarnosti, razlika i obrazaca koji nadilaze pojedinačni nacionalni okvir. Ovakav pristup omogućuje identifikaciju specifičnosti svake zemlje pojedinačno, ali i prepoznavanje širih regionalnih (europskih i afričkih) te međuregionalnih tendencija, čime se osigurava analitička podloga primjerena razvoju zajedničkog i jedinstvenog strukovnog kurikuluma.

Ovo izvješće obuhvaća sljedeće:

1. **komparativnu analizu obrazovnih programa** (analiza podataka objedinjenih u izvješću D2.2)
2. **komparativnu analizu zakonodavnog i institucionalnog uređenje zanimanja i usluge** (analiza podataka objedinjenih u izvješću D2.2)
3. **komparativnu analizu kvalitete usluge iz perspektive korisnika i prevoditelja** (analiza podataka objedinjenih u izvješću D2.3).

Pri tumačenju nalaza ove komparativne analize potrebno je uzeti u obzir određena metodološka ograničenja. Zemlje sudionice razlikuju se u stupnju gospodarskog, socijalnog, pravnog i obrazovnog razvoja, kao i u razini institucionalizacije profesije prevoditelja znakovnog jezika, zbog čega izravna, potpuno ujednačena usporedba pojedinih pokazatelja ponekad nije moguća bez uvažavanja specifičnog nacionalnog konteksta. Unatoč navedenim ograničenjima, primijenjeni komparativni pristup, utemeljen na sustavnoj analitičkoj matrici i triangulaciji izvora, predstavlja metodološki utemeljen i pouzdan okvir za ostvarenje ciljeva postavljenih pred izvješće D2.4.

3. KOMPARATIVNA ANALIZA ZAKONODAVNOG OKVIRA I OBRAZOVNIH PROGRAMA ZA PREVODITELJE ZNAKOVNOG JEZIKA U PARTNERSKIM DRŽAVAMA

Oslanjajući se na metodološki okvir izloženog u prethodnom poglavlju, u nastavku se iznosi komparativna analiza nalaza sadržanih u izvješću D2.2, provedenih na uzorku šest zemalja sudionica projekta *SignUnity* – triju europskih (Njemačka, Estonija, Hrvatska) i triju afričkih (Kenija, Gana, Etiopija). Analiza je usmjerena na dvije temeljne dimenzije koje neposredno određuju kvalitetu i dostupnost usluge prevoditelja znakovnog jezika za gluhe i nagluhe osobe: zakonodavni okvir kojim se uređuje položaj nacionalnog znakovnog jezika i pravo na korištenje usluge prevoditelja te postojeće obrazovne prakse namijenjene stjecanju kompetencija za obavljanje ove profesije. Pritom se u fokusu ove analize stavljaju isključivo programi čija je svrha osposobljavanje za rad prevoditelja znakovnog jezika, dok se programi usmjereni isključivo na učenje znakovnog jezika u ovoj analizi ne razmatraju, budući da ne predstavljaju put prema stjecanju kompetencija potrebnih za rad kao prevoditelj znakovnog jezika.

3.1. PRAVNI STATUS NACIONALNOG ZNAKOVNOG JEZIKA I ZAKONSKO UREĐENJE USLUGE PREVOĐENJA ZNAKOVNOG JEZIKA

Pravni status nacionalnog znakovnog jezika u partnerskim državama

Analiza pokazuje da tri od šest zemalja sudionica – Njemačka, Estonija i Hrvatska raspolažu zakonskim priznanjem svojeg nacionalnog znakovnog jezika kao samostalnog, neovisnog jezika, pri čemu se ta tri pravna sustava međusobno razlikuju prema mehanizmu kojim je to priznanje ostvareno. **Hrvatska** ovo pitanje uređuje posebnim, samostalnim propisom posvećenim isključivo znakovnom jeziku – *Zakonom o hrvatskom znakovnom jeziku i ostalim sustavima komunikacije gluhih i gluhoslijepih osoba u Republici Hrvatskoj* (2015.)[2] koji je hrvatski znakovni jezik službeno priznao kao izvorni jezik zajednice gluhih i gluhoslijepih osoba. Vrijednost ovog zakona posebno se očituje u načinu priznanja heterogenosti komunikacijskih praksi unutar zajednice gluhih, nagluhih i gluhoslijepih osoba jer spomenuti zakon jasno i sustavno razdvaja hrvatski znakovni jezik (HZJ), kao autentičan i samosvojan jezični sustav s vlastitom

[2] Zakon o hrvatskom znakovnom jeziku i ostalim sustavima komunikacije gluhih i gluhoslijepih osoba u Republici Hrvatskoj, Narodne novine, br. 82/2015. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_07_82_1570.html

gramatičkom strukturom i pravilima, od ostalih sustava komunikacije utemeljenih na hrvatskom (govornom) jeziku, poput simultano znakovno-govorne komunikacije ili drugih sustava komunikacije. Zakonom se svakoj gluhoj, nagluhoj i gluhoslijepoj osobi jamči pravo slobodnog izbora i korištenja onog komunikacijskog sustava koji sama smatra svojim preferiranim oblikom komunikacije. Također, u istom se Zakonu navodi da je komunikacijski posrednik osoba s odgovarajućim vještinama, znanjima i sposobnostima u korištenju hrvatskog znakovnog jezika i ostalih sustava komunikacije. **Estonija**, za razliku od Hrvatske, nema zaseban zakon posvećen isključivo znakovnom jeziku, već je estonski znakovni jezik priznanje ostvario dopunama krovnog *Zakona o jeziku* (2011.)[3], i to od 2007. godine. Ovaj zakon izričito navodi da je estonski znakovni jezik neovisan jezik, dok se znakovno popraćeni estonski jezik definira kao oblik (modalitet) estonskog jezika. Zakonom je, uz to, propisano da je država dužna promicati korištenje i razvoj estonskog znakovnog jezika. **Njemačka** slijedi mehanizam sličan estonskom, odnosno ne raspolaže posebnim, samostalnim zakonom posvećenim isključivo njemačkom znakovnom jeziku, već je njegovo priznanje ostvareno kroz *Savezni zakon o ravnopravnosti osoba s invaliditetom* (2002.)[4], u kojem se njemački znakovni jezik službeno priznaje kao samostalan jezik.

Kada je u pitanju zakonska regulativa nacionalnog znakovnog jezika, **Kenija** po svojem zakonodavnom uređenju stoji bliže europskim nego afričkim zemljama sudionicama. Kenijski znakovni jezik spominje se već u *Ustavu Kenije* (2010.)[5], i to u kontekstu obveze države da promiče njegov razvoj i uporabu kao jednog od pristupačnih oblika komunikacije za osobe s invaliditetom. Ovu ustavnu osnovu dodatno nastoji ojačati *Prijedlog zakona o kenijskom znakovnom jeziku*[6], koji je u zakonodavnu proceduru upućen 2023. godine. Prijedlogom zakona predviđa se formalno priznanje kenijskog znakovnog jezika kao trećeg službenog jezika Kenije, uz svahili i engleski jezik, obvezno postojanje stručnih prevoditelja za kenijski znakovni jezik u sudskim postupcima,

[3] Zakon o jeziku (Language Act). Riigi Teataja, 2011. (Službeni glasnik Republike Estonije), pročišćeni tekst dostupan na: https://www.riigiteataja.ee/en/akt/518032025011

[4] Savezni zakon o ravnopravnosti osoba s invaliditetom (Gesetz zur Gleichstellung von Menschen mit Behinderungen – Behindertengleichstellungsgesetz, BGG), 2002. Savezno ministarstvo rada i socijalnih pitanja Njemačke. Dostupno na: https://www.bmas.de/DE/Service/Gesetze-und-Gesetzesvorhaben/gesetz-zur-gleichstellung-behinderter-menschen.html

[5] Ustav Kenije (The Constitution of Kenya, 2010). Parlament Kenije. Dostupno na: https://www.parliament.go.ke/the-national-assembly/Constitution%20of%20Kenya

[6] Prijedlog Zakona o kenijskom znakovnom jeziku (The Kenyan Sign Language Bill, 2023). Parlament Kenije, Prijedlog zakona Senata br. 9 iz 2023. Dostupno na: https://www.parliament.go.ke/node/18662

zdravstvenim ustanovama i državnim institucijama, uvođenje kenijskog znakovnog jezika u školske kurikulume uz obvezu škola da osiguraju prevoditelja za gluhu djecu, organiziranje besplatnih tečajeva kenijskog znakovnog jezika za gluhu djecu, obveza televizijskih postaja da tijekom informativnog i obrazovnog programa te događaja od nacionalnog značaja osiguraju prevoditelja na ekranu, kao i osnivanje Vijeća za kenijski znakovni jezik nadležnog za izdavanje licenci i regulaciju rada profesionalnih prevoditelja kenijskog znakovnog jezika. Za razliku od Kenije, Gana i Etiopija i dalje ne raspolažu izričitim zakonskim priznanjem svojeg nacionalnog znakovnog jezika. **Gana** trenutačno nema usvojen poseban zakon koji bi službeno priznavao i štitio ganski znakovni jezik. Najbliži relevantan pravni dokument jest *Zakon o osobama s invaliditetom* (2006.)[7] koji općenito spominje pravo na pristupačnu komunikaciju i korištenje prevoditelja znakovnog jezika, no ganski znakovni jezik njime nije izravno imenovan niti definiran. Nadalje, *Nacionalna politika inkluzivnog obrazovanja* (2015.)[8] ganski znakovni jezik ne priznaje kao samostalan nacionalni jezik, već ga spominje isključivo kao pomoćno komunikacijsko sredstvo unutar inkluzivnog obrazovanja. **Etiopija** je, prema standardiziranim obrascima korištenima u postupku mapiranja, jedina od šest zemalja čiji je cjelokupni pravni okvir u cijelosti ocijenjen ocjenom „ne usklađuje se", što upućuje na to da u etiopskom zakonodavstvu ne postoji niti odgovarajuće zakonsko priznanje niti bilo kakva podzakonska uredba kojom bi se uredio položaj etiopskog znakovnog jezika. *Ustav Savezne Demokratske Republike Etiopije* (1995.)[9] priznaje jednakost etiopskih jezika, no etiopski znakovni jezik nije njime niti bilo kojim drugim nacionalnim zakonom izričito obuhvaćen. Jedini dokument koji uopće spominje etiopski znakovni jezik jest *Jezična politika Savezne Demokratske Republike Etiopije;*[10] no etiopski znakovni jezik spominje se isključivo kao pomoćno komunikacijsko sredstvo za inkluziju osoba s invaliditetom, a ne kao ravnopravan nacionalni jezik.

[7] Zakon o osobama s invaliditetom (Persons with Disability Act, 2006/715). Parlament Gane. Dostupno na: https://repository.parliament.gh/items/735e7e2b-9e67-4fac-a93e-4ab69b8343d3

[8] Nacionalna politika inkluzivnog obrazovanja (Inclusive Education Policy, 2015). Ministarstvo obrazovanja Gane. Dostupno na: https://www.unicef.org/ghana/reports/inclusive-education-policy

[9] Ustav Savezne Demokratske Republike Etiopije (Constitution of the Federal Democratic Republic of Ethiopia, 1995). Savezna Demokratska Republika Etiopija. Dostupno na: https://www.refworld.org/legal/legislation/natlegbod/1995/en/18206

[10] Jezična politika Savezne Demokratske Republike Etiopije (Language Policy of the Federal Democratic Republic of Ethiopia). Vlada Savezne Demokratske Republike Etiopije.

Pravna regulacija usluge prevoditelja znakovnog jezika i prava gluhih i nagluhih osoba na pristup usluzi

Kada su u pitanju zakonsko i institucionalno uređenje korištenja usluge prevoditelja znakovnog jezika u državama sudionicama, situacija je sljedeća. Gluhe i nagluhe osobe u **Njemačkoj** ostvaruju pravo na besplatno korištenje prevoditelja znakovnog jezika prema *Uredbi o korištenju znakovnog jezika i drugih komunikacijskih pomagala* (2002.)[11] koja navodi da korisnik ima pravo izbora na vrstu komunikacijske pomoći. Trošak prevoditelja znakovnog jezika snosi država, nadležno osiguranje ili institucija. Međutim, zbog federalnog uređenja Njemačke dostupnost usluge nije ujednačena. Dok su usluge u zdravstvu i pravosuđu uređene na nacionalnoj razini, njihovo pružanje u lokalnoj upravi i obrazovanju uređuju savezne pokrajine vlastitim propisima, zbog čega se dostupnost besplatnih prevoditelja razlikuje među pokrajinama. **Estonija** ovo pitanje uređuje na jednako progresivan, no drugačije strukturiran način. *Zakon o jeziku* (2011.)[12] gluhim i nagluhim osobama jamči pravo na službenu komunikaciju na estonskom znakovnom jeziku te korištenje prevoditelja, dok je konkretno osiguravanje i financiranje prevoditelja, na temelju *Zakona o socijalnoj skrbi* (2015.)[13], povjereno lokalnim samoupravama koje unutar vlastitog proračuna financiraju fiksni broj sati prevođenja mjesečno po korisniku. Fizičko korištenje usluge prevođenja ograničeno je na najviše 36 sati godišnje po korisniku, što predstavlja razmjerno skroman opseg s obzirom na svakodnevne komunikacijske potrebe gluhih osoba. Kako bi se ovo ograničenje premostilo, Estonija je uvela uslugu *online* prevođenja koja se financira iz državnog proračuna. Putem videopoziva gluhe i nagluhe osobe mogu u stvarnom vremenu besplatno pristupiti prevoditelju za kratke administrativne i svakodnevne situacije. **Hrvatska** korištenje usluge uređuje *Zakonom o osobnoj asistenciji* (2023.)[14]. Ključna je novina u tomu što usluga više ne ovisi o dostupnosti sredstava u sklopu

[11] Uredba o korištenju znakovnog jezika i drugih komunikacijskih pomagala u upravnom postupku prema Zakonu o ravnopravnosti osoba s invaliditetom (Verordnung zur Verwendung von Gebärdensprache und anderen Kommunikationshilfen im Verwaltungsverfahren nach dem Behindertengleichstellungsgesetz – Kommunikationshilfenverordnung, KHV), 2002. Savezna Republika Njemačka. Dostupno na: https://www.gesetze-im-internet.de/khv/

[12] Zakon o jeziku (Language Act). Riigi Teataja, 2011. (Službeni glasnik Republike Estonije), pročišćeni tekst dostupan na: https://www.riigiteataja.ee/en/akt/518032025011

[13] Zakon o socijalnoj skrbi (Social Welfare Act; Sotsiaalhoolekande seadus), 2015. Parlament Estonije (Riigikogu). Dostupno na: https://www.riigiteataja.ee/en/eli/5190620250004/consolide

[14] Zakon o osobnoj asistenciji (NN 71/23, 154/25 i 157/25). Hrvatski sabor. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2023_06_71_1175.html

projekata, već postaje zajamčeno zakonsko pravo korisnika. Ovisno o stupnju oštećenja sluha i procijenjenim funkcionalnim sposobnostima, koje utvrđuje nadležna komisija u postupku vještačenja, gluhim i nagluhim je osobama osiguran mjesečni fond od 10 do 40 sati usluge. Korisnik potom to pravo ostvaruje kod pružatelja usluge izabranog prema vlastitom izboru.

U afričkim zemljama sudionicama ovakav operativni mehanizam u pravilu izostaje, a izuzetak bi, prema trenutačnom stanju zakonodavnog postupka, trebala postati **Kenija**, u kojoj se uslugu predviđa urediti *Prijedlogom zakona o kenijskom znakovnom jeziku* (2023.).[15] Prijedlogom zakona gluhim i nagluhim osobama jamčilo bi se besplatno korištenje prevoditelja u svim javnim institucijama, dok bi troškove rada licenciranih prevoditelja u potpunosti pokrivala država. Najnepovoljnije stanje utvrđeno je u **Gani i Etiopiji**, gdje ne postoji nijedan zakon niti pravilnik kojim bi bilo zajamčeno pravo na korištenje usluge. U objema zemljama izostaje bilo kakav formalni postupak ostvarivanja tog prava, kao i zajamčeni fond sati usluge, a države ne financiraju prevođenje čak ni u osjetljivim kontekstima poput sudskih postupaka ili obrazovnog sustava. Budući da rad prevoditelja u Gani i Etiopiji nitko sustavno ne plaća, gluhe i nagluhe osobe u konačnici su prepuštene samima sebi – prisiljene su same privatno pronaći i platiti prevoditelja ili se osloniti na pomoć lokalnih nevladinih udruga i drugih organizacija civilnog društva.

Certifikacija, akreditacija i profesionalna etika prevoditelja

Treća relevantna dimenzija zakonodavnog okvira odnosi se na postojanje formalnog sustava certifikacije, akreditacije i profesionalne etike specifičnih za zanimanje prevoditelja znakovnog jezika.

Estonija raspolaže zasebnim nacionalnim profesionalnim standardom za ovo zanimanje (*„Prevoditelj znakovnog jezika, razina 6“*)[16], a koji je dio estonskog nacionalnog sustava kvalifikacija i izravno propisuje kompetencije te uvjete obrazovanja i radnog iskustva potrebne za obavljanje ove profesije. **Njemačka** certifikaciju profesije ostvaruje kroz sustav visokog obrazovanja – sveučilišnom diplomom prijediplomske i diplomske razine studija stečenih na jednom od pet postojećih programa, te ujedno

[15] Prijedlog Zakona o kenijskom znakovnom jeziku (The Kenyan Sign Language Bill, 2023). Parlament Kenije, Prijedlog zakona Senata br. 9 iz 2023. Dostupno na: https://www.parliament.go.ke/node/18662

[16] Estonska uprava za kvalifikacije. (2023). Standard zanimanja: Prevoditelj znakovnog jezika, razina 6 (Viipekeeletõlk, tase 6 / Sign language interpreter, EstQF Level 6). Kutseregister – Registar stručnih kvalifikacija Estonije. Dostupno na: https://www.kutseregister.ee/ctrl/en/Standardid/vaata/11200505

predstavljaju i uvjet za obavljanje profesije prevoditelja znakovnog jezika u Njemačkoj. **Hrvatska** raspolaže programom neformalne razine obrazovanja, a organizacije s provedbom programa mogu započeti tek nakon što ishode odobrenje i suglasnost nadležnog ministarstva, dok polaznik po završetku programa dobiva potvrdu neformalne razine. Stjecanje ove potvrde uvjet je za zapošljavanje kao komunikacijski posrednik. Kada je riječ o profesionalnoj etici prevoditelja, u **Njemačkoj** postoji etički kodeks kojim raspolaže Savez njemačkih prevoditelja znakovnog jezika, no on nema status pravno obvezujućeg dokumenta na nacionalnoj razini, već djeluje isključivo kao strukovni akt tog udruženja. Ni **Estonija** ne raspolaže zasebnim, razrađenim nacionalnim etičkim kodeksom za ovu profesiju, a ista je situacija i u **Hrvatskoj**, gdje jedinstven, nacionalno uspostavljen etički kodeks za ovu profesiju također ne postoji, pa svaki pružatelj usluge primjenjuje vlastiti etički kodeks. U **Keniji** *Prijedlog zakona o kenijskom znakovnom jeziku* (2023.)[17] predviđa uspostavu Vijeća za kenijski znakovni jezik nadležnog za certificiranje, registraciju i izdavanje licenci prevoditeljima, čime bi, nakon konačnog donošenja zakona, institucionalni okvir za nacionalnu certifikaciju profesije bio zakonski utemeljen. **Gana i Etiopija** ne raspolažu nijednim oblikom nacionalno ujednačene certifikacije, akreditacije ili pravno utemeljenog etičkog kodeksa za prevoditelje znakovnog jezika.

Sažeti komparativni prikaz pravnog statusa nacionalnog znakovnog jezika te prava na uslugu prevoditelja znakovnog jezika

Država	Zakonsko priznanje nacionalnog znakovnog jezika	Zakonsko uređenje prava na usluge prevoditelja znakovnog jezika	Nacionalni okvir za obrazovanje i kvalifikaciju prevoditelja znakovnog jezika
NJEMAČKA	**Potpuno** (*Savezni zakon o izjednačavanju osoba s invaliditetom*)	Pravo je uređeno na državnoj razini (*Savezni zakon o izjednačavanju osoba s invaliditetom*, *Zakon o ravnopravnosti osoba s invaliditetom* i *Uredba o pomagalima za komunikaciju*), uz dodatnu regulaciju na razini saveznih pokrajina.	Formalno sveučilišno obrazovanje dostupno je kroz više studijskih programa za prevoditelje znakovnog jezika.

[17] Prijedlog Zakona o kenijskom znakovnom jeziku (The Kenyan Sign Language Bill, 2023). Parlament Kenije, Prijedlog zakona Senata br. 9 iz 2023. Dostupno na: https://www.parliament.go.ke/node/18662

ESTONIJA	**Potpuno** (*Zakon o jeziku*)	Djelomično uređeno *Zakonom o jeziku*, pri čemu dostupnost i opseg prava ovise o području primjene (sektoru).	Iako sveučilišni studijski program trenutačno nije aktivan, postoji nacionalni kvalifikacijski standard za prevoditelje estonskog znakovnog jezika.
HRVATSKA	**Potpuno** (*Zakon o hrvatskom znakovnom jeziku i ostalim sustavima komunikacije gluhih i gluhoslijepih osoba u Republici Hrvatskoj* (NN82/15))	Uređeno na nacionalnoj razini *Zakonom o osobnoj asistenciji*, koji propisuje pravo na uslugu komunikacijskog posrednika za cijelo područje Republike Hrvatske.	Postoji nacionalni standard zanimanja i standard kvalifikacije u Hrvatskom kvalifikacijskom okviru (HKO), a trenutačno je aktivan program neformalne razine obrazovanja.
KENIJA	**Djelomično** (*Prijedlog zakona o kenijskom znakovnom jeziku*)	Zakonodavni okvir u postupku je donošenja *Prijedlogom zakona o kenijskom znakovnom jeziku*, stoga njegova provedba i razvoj sustava tek predstoje.	Prijedlogom zakona predviđa se uspostava sustava registracije i utvrđivanja kvalifikacija prevoditelja putem nadležnog tijela.
GANA	**Ne postoji.**	Ne postoji.	Ne postoji.
ETIOPIJA	**Ne postoji.**	Ne postoji.	Ne postoji.

3.2. PREGLED OBRAZOVNIH PROGRAMA ZA PREVODITELJE ZNAKOVNOG JEZIKA

Ovo poglavlje donosi komparativni pregled postojećih obrazovnih programa za prevoditelje znakovnog jezika u partnerskim državama.

Njemačka raspolaže najrazvijenijim sustavom u uzorku, i to na visokoškolskoj razini, s pet sveučilišnih programa:

- prijediplomski studijski program Sveučilišta u Hamburgu, u trajanju od osam semestara;
- diplomski studijski program Sveučilišta u Hamburgu, u trajanju od četiri semestra;
- prijediplomski studijski program Sveučilišta primijenjenih znanosti Landshut u trajanju od sedam semestara;
- prijediplomski studijski program Sveučilišta primijenjenih znanosti Magdeburg-Stendal, u trajanju od osam semestara;
- diplomski studijski program Sveučilišta Humboldt u Berlinu, u trajanju od četiri semestra.

Estonija trenutačno ne raspolaže aktivnim i formalnim obrazovnim programom. Trogodišnji preddiplomski studijski program za prevoditelje estonskog znakovnog

jezika koji se od 2006. godine izvodio na Sveučilištu u Tartu se, zbog nedostatnog državnog financiranja te posljedično malog broja upisanih studenata, ne izvodi od 2020. godine. Institucionalni odgovor na obrazovne potrebe sveden je isključivo na programe cjeloživotnog obrazovanja, unutar kojih se provode periodični, specijalizirani tečajevi estonskog znakovnog jezika na naprednoj C1 razini. Riječ je o programima namijenjenima poboljšanju općih jezičnih kompetencija osoba koje se estonskim znakovnim jezikom bave profesionalno (odgojno-obrazovni djelatnici u školama za gluhe te postojeći prevoditelji) ili pojedinaca koji žele usavršiti svoje jezične vještine. Metodološki gledano, ovi tečajevi ne obuhvaćaju prevoditeljske strategije niti praktičnu obuku u prevođenju, stoga ne predstavljaju sustavan program koji omogućuje obrazovanje i razvoj novih stručnih kadrova od početne razine.

Hrvatska je zemlja sudionica u kojoj ne postoji nijedan program na srednjoškolskoj ili visokoškolskoj razini namijenjen obrazovanju prevoditelja znakovnog jezika (komunikacijskih posrednika). Jedino čime Hrvatska trenutačno raspolaže jest program neformalne razine obrazovanja za stjecanje kompetencija za rad komunikacijskog posrednika, u trajanju od 150 sati, koji je tek u začecima svoje provedbe. Riječ je o programu za koji organizacija, kako bi ga uopće mogla provoditi, mora prethodno ishoditi suglasnost Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike. Nakon uspješno završenog programa polazniku se izdaje potvrda neformalne razine obrazovanja, koja predstavlja zakonski uvjet za zapošljavanje u ovoj profesiji. Time Hrvatska raspolaže tek djelomičnim priznanjem na nacionalnoj razini – programom koji je institucionalno priznat i odobren, no koji ne doseže formalnu razinu obrazovanja.

Što se tiče afričkih država, u **Keniji** postoji jedan program namijenjen stjecanju kvalifikacija za prevoditelja kenijskog znakovnog jezika, i riječ je o stručnom studiju koji se izvodi na Sveučilištu *St. Paul*. **Gana** raspolaže s dva programa relevantna za obrazovanje u području ganskog znakovnog jezika, oba organizirana kao studijski programi na dvama različitim visokoškolskim ustanovama, no koji se sadržajno bitno razlikuju u mjeri u kojoj su usmjereni na stjecanje kompetencija prevoditelja znakovnog jezika. Prvi je studijski program ganskog znakovnog jezika koji se izvodi na Sveučilištu za obrazovanje u Winnebi u trajanju od dvije godine. Riječ je, međutim, o programu prvenstveno lingvističko-kulturološkog usmjerenja, a ne programu obrazovanja prevoditelja znakovnog jezika. Drugi se izvodi na Sveučilištu u Cape Coastu, u suradnji s Ganskom nacionalnom organizacijom gluhih, a koncipiran je kao intenzivan program u trajanju od šesnaest tjedana, namijenjen prvenstveno osobama koje već posjeduju

prethodno predznanje ganskog znakovnog jezika. Za razliku od prvog programa, ovaj je izrijekom usmjeren na razvoj prevoditeljskih kompetencija jer u značajnoj mjeri obuhvaća obradu teorije i tehnike prijevoda. **Etiopsko** sveučilište Addis Ababa raspolaže sveučilišnim prijediplomskim studijem „Etiopski znakovni jezik i kultura gluhih" koji je također prvenstveno lingvističko-kulturološkog usmjerenja, no sadrži i nekoliko kolegija koji obrađuju tehnike prevođenja znakovnog jezika. Ovaj studij, međutim, nije izrijekom koncipiran kao program za stjecanje kompetencija za rad prevoditelja, već kao studij lingvistike i kulture Gluhih.

Sažeti komparativni prikaz obrazovnih programa za prevoditelje znakovnog jezika

Država	Naziv i nositelj programa	Trajanje	Razina obrazovanja i stečena kvalifikacija	Status	Napomena
NJEMAČKA	1. Sveučilište u Hamburgu (prijediplomski i diplomski studij) 2. Sveučilište primijenjenih znanosti u Landshutu (prijediplomski studij) 3. Sveučilište primijenjenih znanosti Magdeburg-Stendal (prijediplomski studij) 4. Sveučilište Humboldt, Berlin (diplomski studij)	1. 7 + 4 semestra 2. 7 semestra 3. 8 semestra 4. 4 semestra	1. Formalna sveučilišna razina, prvostupnik ili magistra 2. Formalna sveučilišna razina, prvostupnik 3. Formalna sveučilišna razina, prvostupnik 4. Formalna sveučilišna razina, magistra	Aktivni.	
ESTONIJA	Sveučilište u Tartuu	3 godine (prijediplomski)	Formalna sveučilišna razina, prvostupnik	Ugašen 2020. godine.	Postoji tečaj estonskog znakovnog jezika C1 razine (pri Sveučilištu u

					Tartuu), a strukturiran je kao tečaj s ciljem poboljšanja jezičnih kompetencija iz estonskog znakovnog jezika; namijenjen je prevoditeljima, učiteljima i drugim stručnjacima koji rade s gluhim i nagluhim osobama. Ovaj tečaj nije za osposobljavanje prevoditelja jer ne uključuje sadržaje specijalizirane za prevoditeljski posao.
HRVATSKA	Program neformalnog obrazovanja odraslih – Komunikacijski posrednik	150 sati	Neformalna razina	Aktivan, u začecima provedbe	
KENIJA	Sveučilište *St. Paul* (program za stjecanje stručne kvalifikacije kenijskog znakovnog jezika i prevođenja)	1 – 2 godine	Formalna razina programa za stjecanje stručnih kvalifikacija	Aktivan	
GANA	Sveučilištu u Cape Coastu u suradnji s Ganskom nacionalnom organizacijom gluhih (program za stjecanje stručne kvalifikacije za prevoditelja ganskog znakovnog jezika)	16 tjedana	Formalna razina programa za stjecanje stručnih kvalifikacija	Aktivan	Sveučilište za obrazovanje u Winnebi nudi dvogodišnji diplomski studij ganskog znakovnog jezika, no riječ je o programu lingvističko-kulturološkog usmjerenja koji nije izrijekom koncipiran kao program za stjecanje prevoditeljskih kompetencija.
ETIOPIJA	–	–	–		Sveučilište Addis Ababa nudi prijediplomski

					studij "Etiopski znakovni jezik i kultura gluhih", također lingvističko-kulturološkog usmjerenja, koji sadrži nekoliko kolegija o tehnikama prevođenja, no nije namijenjen stjecanju kompetencija za prevoditelja.

3.3. KOMPARATIVNA SINTEZA OBRAZOVNIH PROGRAMA ZA PREVODITELJE ZNAKOVNIH JEZIKA PREMA KLJUČNIM OBILJEŽJIMA

Ovo poglavlje usmjereno je na sintetiziranu usporedbu spomenutih obrazovnih programa za prevoditelje znakovnog jezika prema sljedećim ključnim dimenzijama: sadržaju kurikuluma i ishodima učenja, obradi tehnike prevođenja, zastupljenosti profesionalne etike, pripremljenosti za rad u specijaliziranim kontekstima te obradi prijevoda u digitalnom okruženju, uz pitanje dostupnosti i pristupačnosti obrazovanja.

Njemačka, s pet formalnih visokoškolskih programa predstavlja najrazvijeniji obrazovni model u uzorku. Kurikulumi svih pet programa dosljedno grade dvojezičnu kompetenciju u njemačkom znakovnom i govornom jeziku, uz jasno definirane ishode učenja usmjerene na samostalan profesionalan rad. Teorija i tehnika prevođenja sustavno su zastupljene, s najvišim stupnjem specijalizacije u hamburškom diplomskom studiju usmjerenom na sudsko i konferencijsko prevođenje. Etika je, pak, najslabija karika – nijedan program ne izdvaja etičko postupanje kao zaseban modul, već se ono naslućuje posredno kroz organiziranu stručnu praksu. Priprema za specijalizirane kontekste neujednačena je: Magdeburg-Stendal eksplicitno navodi širok raspon sektora (zdravstvo, pravosuđe, obrazovanje, javna uprava), dok drugi programi tu pripremu tek podrazumijevaju. Usvajanje znanja i vještina za prijevode u digitalnom okruženju gotovo je posve odsutna iz svih pet kurikuluma. Dostupnost je ograničena geografskom koncentracijom obrazovanja u četiri grada te isključivo pohađanjem nastave uživo, iako financijska pristupačnost ostaje visoka zahvaljujući javnom financiranju.

Hrvatska, nasuprot tomu, raspolaže samo programom neformalne razine u trajanju od 150 sati. Sadržaj programa usmjeren je pretežno na obrazovni kontekst rada s gluhim,

nagluhim i gluhoslijepim učenicima, dok teorija i tehnika prevođenja izostaju u smislu obrade znakovnog jezika kao samostalnog jezičnog sustava i prijevodnih tehnika između jezika različitih modaliteta – program ostaje na razini demonstracije osnovnih komunikacijskih strategija. Etika je prisutna, ali usko kontekstualizirana isključivo unutar školskog okruženja, bez proširenja na šire profesionalno djelovanje. Specijalizirani konteksti prevođenja (zdravstvo, pravosuđe, javne službe i slično) u potpunosti izostaju iz ishoda učenja, kao i prevođenje u digitalnom okruženju. Uz to, program pokazuje i unutarnji nesrazmjer između deklariranih kompetencija (primjerice, fluentnosti u hrvatskom znakovnom jeziku) i stvarno operacionaliziranih ishoda učenja koji tu kompetenciju ne prate. Program je formalno dostupan na razini cijele države jer omogućuje hibridan način izvedbe. Kao jedan od uvjeta pri upisu jest prilaganje potvrde o poznavanju hrvatskog znakovnog jezika koja se stječe pohađanjem tečajeva također neformalne razine, a stečena znanja iz tečajeva su neregulirana, što dodatno narušava ujednačenost početnih kompetencija polaznika.

Estonija, pak, predstavlja jedinstven slučaj. Nekadašnji studijski program koji se izvodio na Sveučilištu u Tartuu trenutačno nije aktivan. Predstavljao je cjelovit program obrazovanja prevoditelja znakovnog jezika, pružajući formalnu izobrazbu za ovu profesiju. S obzirom na to da program trenutačno nije aktivan, informacije o njemu djelomično su javno dostupne, čime je onemogućena potpuna procjena njegove usklađenosti s ostalim referentnim područjima. Poznato je da su teorija i tehnike prevođenja bile sustavno zastupljene. Ono što trenutačno postoji jest napredni jezični tečaj razine C1, no on nije izrijekom program prevođenja, već je namijenjen svima onima koji žele poboljšati svoje jezično znanje. Gubitkom studijskog programa, Estonija ostaje bez mogućnosti za stjecanje bilo kakvih kompetencija za prevoditelja znakovnog jezika, što produžuje agoniju o nedostatku prevoditelja, a pogotovo onih kvalificiranih.

Studijski program **kenijskog** znakovnog jezika i prevođenja pri Sveučilištu *St. Paul* jedini je program u kenijskom uzorku kojim se stječu kompetencije prevoditelja znakovnog jezika. Kurikulum obuhvaća gramatiku i sociolingvistička obilježja kenijskog znakovnog jezika, teoriju i tehnike prevođenja, no dubina te obrade nije javno dostupna. Sadržaj programa prepoznaje rad prevoditelja u različitim specijaliziranim okruženjima, čime se djelomično adresira ova domena, no bez zasebnih modula za svako područje. Etika nije zastupljena kao izdvojen nastavni sadržaj, a prijevod u digitalnom okruženju u potpunosti izostaje.

U **Gani** postoji program osposobljavanja prevoditelja koji se izvodi na Sveučilištu u Cape Coastu, a provodi se u suradnji s Ganskom nacionalnom organizacijom gluhih, i jedini je takav u ganskom uzorku. Riječ je o intenzivnom programu u trajanju od šesnaest tjedana, čiji sadržaj obuhvaća strukturiranu teoriju prevođenja, lingvistiku znakovnog jezika, kulturu gluhih te profesionalnu etiku kao zaseban kolegij. Djelomično obuhvaća prijevodne tehnike u pravnom, medicinskom, obrazovnom, vjerskom i medijskom kontekstu jer spomenuti sadržaji nisu razrađeni kao zasebni, tematski moduli. Obrada tehnike prijevoda u digitalnom okruženju gotovo je posve nezastupljena. Posebnu vrijednost programu daje uključivanje gluhih predavača i praksa u Ganskoj organizaciji gluhih, a ovo se, u analiziranom uzorku, izdvaja kao primjer dobre prakse. S druge strane, kratko trajanje programa predstavlja njegovo ključno ograničenje jer onemogućuje sadržajnu i kontinuiranu naobrazbu potrebnu za potpuno stjecanje kompetencija prevoditelja ganskog znakovnog jezika.

U **Etiopiji** ne postoji program osposobljavanja prevoditelja znakovnog jezika, a prijediplomski studijski program „Etiopski znakovni jezik i kultura gluhih" pri Sveučilištu Addis Ababa jest lingvističko-kulturološkog usmjerenja s nekoliko kolegija o tehnikama prevođenja, no studij nije namijenjen stjecanju kompetencija za prevoditelja. Etiopija stoga predstavlja najizraženiji slučaj obrazovnog deficita u cijelom šesteročlanom uzorku.

4. KOMPARATIVNA ANALIZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA O KVALITETI USLUGE PREVOĐENJA U EUROPI I SUPSAHARSKOJ AFRICI

Izvješće D2.3 donosi rezultate provedenog istraživanja o kvaliteti trenutačne usluge prevođenja znakovnog jezika u šest država partnerica ovog projekta. Dok navedeno izvješće donosi iscrpnu analizu i prikaz rezultata za svaku pojedinu državu, u ovom se poglavlju zadržavamo na komparativnom prikazu dobivenih rezultata. Istraživanje je koncipirano na način da obuhvati obje perspektive koje čine ovu uslugu – korisničku i prevoditeljsku, odnosno perspektivu gluhih i nagluhih osoba kao primatelja usluge te perspektivu prevoditelja znakovnog jezika kao njezinih pružatelja. Objedinjavanjem obiju perspektiva dobiva se cjelovita slika stanja usluge u promatranim državama. Sve partnerske države pridržavale su se iste metodologije provedbe istraživanja, čime je omogućena izrada ovakve komparativne analize dobivenih rezultata. Cilj ovakvog

komparativnog prikaza jest utvrditi sličnosti i razlike u percepciji kvalitete usluge prevođenja znakovnog jezika između europskih i supsaharskih afričkih država. Poseban naglasak stavljen je na stupanj podudarnosti, odnosno razilaženja stavova korisnika i pružatelja usluge. Dobiveni uvidi mogu poslužiti kao temelj za unapređenje sustava prevođenja znakovnog jezika u budućnosti, ali i za izradu strukovnog kurikuluma ovog projekta.

4.1. PERSPEKTIVA PREVODITELJA ZNAKOVNOG JEZIKA

U istraživanju je sudjelovalo 202 prevoditelja znakovnog jezika iz šest partnerskih država. Pregled veličine uzorka po državama nalazi se u sljedećoj tablici.

DRŽAVA	SUDIONICI ANKETE	SUDIONICI INTERVJUA/FOKUSNIH GRUPA
NJEMAČKA	44	15
HRVATSKA	18	10
ESTONIJA	7	3
KENIJA	18	10
GANA	42	10
ETIOPIJA	15	10

Obrazovanje za prevoditelja znakovnog jezika u europskim državama otkriva nalaz važan za razumijevanje odnosa između formalnog i neformalnog obrazovanja te stvarne spremnosti za profesionalni rad. Dok hrvatski i estonski prevoditelji znanja i vještine uglavnom stječu kroz neformalne oblike obrazovanja (edukacije različitog trajanja i programske strukture, provedene u različitim organizacijama) te kroz iskustvo stečeno neposrednim radom u ulozi prevoditelja, svi njemački prevoditelji koji su sudjelovali u istraživanju raspolažu formalnim obrazovanjem stečenim na jednom od studijskih programa prevođenja njemačkog znakovnog jezika. U Hrvatskoj većina je prevoditelja prošla trenutačno aktualan neformalni program osposobljavanja komunikacijskih posrednika u trajanju od 150 sati. U Estoniji je samo dvoje od sedmero prevoditelja završilo formalno obrazovanje za prevoditelja pri Sveučilištu u Tartuu, a koji nije više aktivan. Usprkos razini formalnosti obrazovanja, prevoditelji iz sve tri europske države podjednako izvještavaju o osjećaju nedovoljne kompetentnosti i pripremljenosti za stvarne zahtjeve profesije, što upućuje na to da profesionalna spremnost ne ovisi isključivo o formalnom statusu obrazovnog puta, nego i o njegovu sadržaju,

mogućnostima praktične primjene i povezanosti s realnim situacijama rada. U Njemačkoj se tek 41% ispitanika osjeća visoko pripremljenima za profesionalni rad, dok 46% smatra da su bili samo djelomično pripremljeni. U Hrvatskoj su nalazi ankete i intervjua donekle različiti; dok dio anketiranih prevoditelja svoju pripremljenost procjenjuje visokom, intervjuirani prevoditelji ističu da postojeći obrazovni programi ne pružaju dovoljno znanja i vještina za obavljanje posla prevoditelja znakovnog jezika. U Estoniji dvije trećine ispitanika navodi da uopće nisu ili su bili nedovoljno pripremljeni za profesionalni rad.

Sličan obrazac prepoznaje se i u afričkim državama, gdje se također razlikuju programi obrazovanja. Etiopija i Kenija imaju obrazovne programe koji su u većoj mjeri usmjereni na usvajanje znakovnog jezika nego na razvoj kompetencija potrebnih za profesionalno prevođenje. Ipak, u Keniji je 88,9% prevoditelja završilo takvu vrstu osposobljavanja, dok se u Etiopiji osposobljavanje odvija kroz neformalne programe udruge gluhih ili drugih organizacija, a koje su različita trajanja i programske strukture te povremeno organizirane. Gana, s druge strane, nudi formalno obrazovanje kroz studijski program na Sveučilištu Cape Coast. I prevoditelji u afričkim državama prevoditelji ističu važnost praktičnog iskustva, posebno naglašavajući da su stvarne kompetencije razvili prvenstveno kroz dugogodišnji rad u zajednici gluhih, a ne primarno obrazovanjem.

Kada je riječ o područjima rada, prevoditelji u svih šest država izvještavaju o širokom, ali neujednačenom rasponu područja djelovanja. U europskim državama zdravstvo i obrazovanje javljaju se kao najzastupljenija zajednička područja rada, pri čemu su hrvatski prevoditelji dodatno izraženo prisutni u socijalnoj skrbi, javnim službama, zapošljavanju i pravosuđu, njemački ponajviše u obrazovanju i zapošljavanju, a estonski u medijima i događanjima u zajednici. U afričkim državama obrazovanje se izdvaja kao dominantno radno okruženje u sve tri države, pri čemu je ta koncentracija osobito izražena u Etiopiji. Ganski prevoditelji, uz obrazovanje, redovito prevode na događanjima u zajednici, u javnim službama i zdravstvu, a kenijski prevoditelji svoju djelatnost šire i na medije, konferencije i područje zapošljavanja. Zajednička nit koja povezuje sve promatrane države jest slaba zastupljenost pravnog i sudskog prevođenja, koje se u svih šest država izdvaja kao posebno zahtjevno i rijetko zastupljeno područje rada. Prevoditelji prema takvim angažmanima izražavaju izrazit oprez zbog visoke profesionalne odgovornosti i zahtjevnosti terminologije.

Dostupnost i organizacija usluge iz perspektive prevoditelja predstavljaju zajednički izazov u svih šest država. U Njemačkoj samo 34% prevoditelja smatra da je usluga u njihovoj regiji uvijek dostupna, dok preostali navode povremenu ili rjeđu dostupnost. U Hrvatskoj je slika povoljnija jer 72,2% anketiranih i 60% intervjuiranih prevoditelja smatra da je usluga uvijek dostupna. U Estoniji 57,1% prevoditelja navodi da je usluga često dostupna. Najnepovoljniji nalazi zabilježeni su u Keniji, gdje svega 11,1% prevoditelja smatra uslugu uvijek dostupnom, te u Gani, gdje taj udio iznosi 31,0%. U Etiopiji je usluga dostupna tek povremeno. U svim državama kao vodeći razlog neredovite dostupnosti usluge navode nedostatak prevoditelja, neravnomjernu geografsku raspodjelu, probleme financiranja i koordinacije te kasne zahtjeve korisnika za uslugom.

Kada je u pitanju kvaliteta usluge u pojedinoj državi, njemački (84%) i hrvatski prevoditelji (83,3%) kvalitetu usluge ocjenjuju dobrom ili vrlo dobrom, a slična je slika i u Estoniji (71,4%). U Gani i Keniji prevladavaju umjerenije ocjene, dok etiopski prevoditelji kvalitetu usluge najčešće ocjenjuju lošom ili vrlo lošom. Bez obzira na razliku u samoj ocjeni, čimbenici koji najviše narušavaju kvalitetu podudaraju se u svih šest država: institucije ne razumiju stvarnu ulogu i zadaću prevoditelja nerijetko ih doživljavajući kao pomagače, zagovaratelje ili administrativne posrednike, a u nekim slučajevima se tijekom prevođenja službenici uopće ne obraćaju korisniku, nego isključivo prevoditelju, ili od njih traže da ne prevedu određene informacije. Kao sljedeći značajan problem navodi se nedostatak informacija o prijevodnoj situaciji te nedostupnost materijala potrebnih za potpunu pripremu, zbog čega prevoditelji nerijetko pristupaju prevođenju djelomično pripremljeni ili nepripremljeni. S ovim je izravno povezan i problem prekasnog naručivanja usluge, a koji dodatno ograničava vrijeme za pripremu i time posredno utječe na kvalitetu prevođenja. Naposljetku, dobiveni rezultati upućuju na to da institucionalna podrška prevoditeljima nedostaje na više razina: u obrazovanju, financiranju te u stvarnom prihvaćanju njihove profesionalne uloge.

Etičke dileme sastavni su i redovit dio rada prevoditelja u svih šest država jer ih se većina s takvim situacijama susreće ponekad ili često. Najčešći izazov u svih šest država odnosi se na granice profesionalne uloge: prevoditelji opisuju pritisak institucija i/ili korisnika koji od njih traže postupanje izvan njihove stvarne uloge i zadaće. Poseban je izazov činjenica da je zajednica gluhih mala i da se njezini članovi međusobno poznaju, što

otežava održavanje profesionalne distance te očuvanje nepristranosti. Kada je riječ o podršci pri rješavanju etičkih dilema, u svim državama prevoditelji se najviše oslanjaju na svoje kolege ili primjenjuju samoprocjenu vlastitoga rada. Profesionalna podrška dostupna je tek manjem broju prevoditelja iz europskih država, dok je prevoditeljima u afričkim državama ona nedostupna. U skladu s time, radni uvjeti znatno se razlikuju među državama. Svi prevoditelji ističu nezadovoljstvo financijskim uvjetima rada, a to je najizraženije u Etiopiji gdje dio prevoditelja svoje usluge obavlja volonterski.

Prevođenje u *online* okruženju sve je više prisutno. Ovaj oblik rada trenutačno pruža 61% njemačkih, 77,8% kenijskih, 64,3% ganskih, 55,6% hrvatskih te 42,9% estonskih prevoditelja. U Etiopiji je ovaj oblik rada gotovo nepostojeći zbog ograničene tehnološke infrastrukture. Stavovi prema prevođenju u *online* okruženju najdosljednije su artikulirani u europskim državama, gdje ga prevoditelji ocjenjuju korisnim, ali ograničenim tehničkim poteškoćama i smanjenom kvalitetom komunikacije, koja je posebno izražena s obzirom na to da se znakovni jezik temelji na vizuospacijalnom modalitetu, kao i povećanim mentalnim opterećenjem koje takav rad iziskuje.

Prevoditelji su upitani o tome što bi bilo nužno za poboljšanje radnih uvjeta i same usluge u njihovoj državi, pri čemu su odgovori pokazali izraženu raznolikost prioriteta među šest promatranih država. Njemački prevoditelji najviše ističu važnost supervizije radi brige o vlastitoj profesionalnoj dobrobiti. Hrvatska, s druge strane, kao najistaknutiji prioritet ističe uvođenje obveznog nacionalnog certificiranja i standardiziranog obrazovnog programa na sveučilišnoj razini. Drugi ključni prioritet jest edukacija korisnika i institucija o stvarnoj ulozi prevoditelja. Estonija, slično kao Hrvatska, u okviru svojih okolnosti najviše ističe potrebu za otvaranjem, uvođenjem ili proširenjem formalnih programa osposobljavanja te povećanjem broja prevoditelja. Kenijski prevoditelji naglašavaju potrebu za boljom institucionalnom podrškom kroz financiranje jer je nedostatak financiranja naveden kao jedan od vodećih uzroka nedostupnosti usluge. Gana ističe širok raspon prioriteta: proširenje i standardizaciju programa osposobljavanja prevoditelja, jasne okvire za certificiranje i regulaciju struke, jače mehanizme zapošljavanja i institucionalne integracije, bolje radne uvjete i sustave profesionalne podrške te kontinuirano stručno usavršavanje. Etiopski prevoditelji posebno ističu potrebu za uspostavom organiziranih platformi za *online* prevođenje – ovo je osobito naglašeno jer je *online* prevođenje u Etiopiji gotovo posve nerazvijeno

zbog slabe internetske infrastrukture, uz jačanje institucionalnog pružanja usluge prevođenja te poboljšanje profesionalnog priznanja, certificiranja i održivih sustava naknade za rad, a potonje je osobito važno jer dio prevoditelja uslugu pruža dobrovoljno, bez ikakve naknade.

Prevoditelji su također upitani o tome koja bi područja trebala biti više zastupljena u postojećim ili budućim programima osposobljavanja prevoditelja znakovnog jezika, pri čemu su odgovori pokazali i zajedničke obrasce i nacionalne posebnosti. Hrvatski prevoditelji kao najzastupljeniji nedostatak u postojećem obrazovanju navode tehnike prevođenja u specifičnim kontekstima (55,6%), zatim prijevodne tehnike između jezicima različitih modaliteta (50,0%), stručnu praksu i mentorstvo (44,4%), izravan rad s gluhim i nagluhim korisnicima (33,3%) te etičke standarde i *online* prevođenje (22,2%). Estonski prevoditelji najviše ističu nedostatak jedinstvenog kurikuluma ili aktivnog obrazovnog programa (85,7%) te tehnike prevođenja (85,7%). Slijede stručna praksa i mentorstvo (71,4%), *online* prevođenje (71,4%) te specijalizirana terminologija (71,4%), dok etičke standarde i granice profesionalne uloge ističe 57,1% ispitanika. Njemački prevoditelji na prvo mjesto stavljaju stručnu praksu, a zatim kulturu gluhih i kontakt sa zajednicom gluhih (27%). Kenijski prevoditelji kao nedovoljno pokrivena područja tijekom obrazovanja najčešće navode *online* prevođenje (44,4%), prevođenje u specifičnim područjima poput zdravstva, pravosuđa i obrazovanja (38,9%), etiku i profesionalne standarde (33,3%), stručnu praksu i mentorstvo (33,3%) te rad sa zajednicom gluhih (33,3%). Ganski prevoditelji ističu potrebu za proširenjem prilika za osposobljavanje, usklađenim kurikulumom, specijaliziranom izobrazbom za obrazovanje, zdravstvo, pravosuđe i *online* prevođenje, uz kontinuirano stručno usavršavanje i mentorsku podršku. Etiopski prevoditelji najsnažnije naglašavaju potrebu za proširenjem kompetencijski utemeljenih programa osposobljavanja i specijalizacije.

Iako se šest promatranih država razlikuju po geografskom položaju, dostupnosti obrazovnih programa za prevoditelje, zakonodavnoj regulaciji nacionalnog znakovnog jezika te pravnom uređenju usluge, dijele slične, u mnogo čemu i podudarne probleme u kvaliteti usluge prevođenja znakovnog jezika. Posebno se izdvajaju manjak prevoditelja, nedostatak formalnog obrazovanja, poboljšanje postojećih obrazovnih programa za osposobljavanje prevoditelja, nedostatnu institucionalnu podršku i nerazvijena svijest o samoj profesiji.

4.2. PERSPEKTIVA GLUHIH I NAGLUHIH KORISNIKA USLUGE

U istraživanju je sudjelovalo 166 gluhih i nagluhih korisnika usluge iz šest partnerskih država. Pregled veličine uzorka po državama nalazi se u sljedećoj tablici.

DRŽAVA	SUDIONICI ANKETE	SUDIONICI INTERVJUA/FOKUSNIH GRUPA
NJEMAČKA	15	15
HRVATSKA	21	7
ESTONIJA	19	10
KENIJA	15	10
GANA	19	10
ETIOPIJA	15	10

S obzirom na to da među gluhim i nagluhim osobama postoje različiti oblici komunikacije, korisnici su upitani o svom preferiranom načinu komunikacije. Rezultati pokazuju da je nacionalni znakovni jezik dominantan primarni način komunikacije u svim analiziranim državama. Ganski znakovni jezik kao svoj primarni način komunikacije naveli su svi ispitanici iz Gane (100%), kenijski znakovni jezik koristi 93,3% korisnika iz Kenije, njemački znakovni jezik 86,7% korisnika iz Njemačke, hrvatski znakovni jezik 76,1% korisnika iz Hrvatske, a etiopski znakovni jezik 73,3% korisnika iz Etiopije. Preostali ispitanici u svim državama kao svoj primarni način komunikacije najčešće su navodili znakovani govorni jezik ili govorni jezik uz prilagodbu (očitavanje s lica, pisana komunikacija).

Korisnici su upitani koliko često koriste usluge prevoditelja u različitim životnim područjima. Rezultati pokazuju da se potrebe za korištenjem usluge razlikuju među državama, no obrazovanje se u većini njih ističe kao jedno od područja u kojima je potreba za prevoditeljem najveća. To je posebno izraženo u Keniji, gdje je 80,0% korisnika navelo obrazovanje kao područje u kojem trebaju prevoditelja te u Gani (63,2 %), dok su ostala područja (zdravstvo, socijalna skrb, pravosuđe, javne usluge) podjednako zastupljene. U Etiopiji obrazovanje također zauzima prvo mjesto, ispred zapošljavanja i zdravstva, dok su u Njemačkoj potrebe ravnomjernije raspoređene među područjima rada i zapošljavanja, zdravstvenog sustava, sustava javnih službi, obrazovanog sustava i pravosuđa. Hrvatski se rezultati razlikuju od ostalih država jer korisnici najčešće koriste usluge prevoditelja na javnim događanjima u zajednici, zatim

u sustavima javnih službi, te u zdravstvu i socijalnoj skrbi. U Estoniji je najveća potreba za prevoditeljem zabilježena u zdravstvu, a zatim u javnoj upravi, socijalnim uslugama, obrazovanju i zapošljavanju.

Učestalost korištenja usluge razlikuje se među analiziranim državama. Gana se ističe najvećom učestalošću korištenja, pri čemu čak 68,4% korisnika navodi da uslugu koristi vrlo često. Suprotno tome, u Njemačkoj prevladava povremeno korištenje usluge (60% korisnika). Hrvatska, Estonija, Kenija i Etiopija pokazuju uravnoteženiji obrazac korištenja, bez izraženih krajnosti: oko trećine korisnika uslugu koristi rijetko ili vrlo rijetko, dok je udio onih koji je koriste često između 13% i 28%.

Dostupnost usluge predstavlja jedno od ključnih pitanja za korisnike u svim analiziranim državama, pri čemu se ono ističe kao veći izazov od same kvalitete rada prevoditelja. Rezultati pokazuju da se korisnici u većini država suočavaju s povremenom dostupnošću usluge, iako se intenzitet problema razlikuje s obzirom na pojedini nacionalni kontekst. Najizraženiji izazovi uočeni su u Njemačkoj, gdje samo 27% korisnika navodi da je usluga dostupna kada im je potrebna, dok njih 47% dostupnost procjenjuje kao povremenu, a dodatnih 27% navodi da usluga uopće nije dostupna. Sličan obrazac, iako nešto blaže izražen, prisutan je u Keniji i Gani, gdje najveći udio korisnika uslugu opisuje kao povremeno dostupnu (53,3% u Keniji i 47,4% u Gani). U Gani 42,1% korisnika navodi da je prevoditelj uvijek dostupan, dok 10,5% korisnika izvještava da usluga nije dostupna. U Etiopiji rezultati također ukazuju na ograničen i neujednačen pristup uslugama, osobito u zdravstvu i pravosuđu, dok je nešto bolja dostupnost zabilježena u području obrazovanja. Hrvatska se pritom izdvaja kao pozitivan primjer jer 81% korisnika navodi da je usluga dostupna kada je zatraže, a nijedan ispitanik ne navodi potpunu nedostupnost usluge. Međutim, kvalitativni nalazi pokazuju da se izazovi dostupnosti u hrvatskom kontekstu češće odnose na potrebu prilagodbe termina nego na potpuno uskraćivanje usluge. Estonija također pokazuje relativno povoljniju sliku, pri čemu većina korisnika navodi da je usluga često dostupna, uz isticanje potrebe za rezerviranjem termina unaprijed.
Nalazi ukazuju na to da dostupnost usluge ostaje jedan od najvažnijih izazova u svim analiziranim državama, iako se prepreke razlikuju ovisno o nacionalnom kontekstu. Zajednički izazov u svim državama predstavlja nedostatan broj prevoditelja, dok se u pojedinim državama dodatno ističu izazovi povezani s organizacijom, planiranjem i

pravodobnim osiguravanjem usluge (Hrvatska, Estonija, Gana i Etiopija), troškovima usluge (Kenija), geografskim ograničenjima (Kenija i Etiopija) te nedostatnom dostupnošću usluge u pojedinim područjima (Kenija i Hrvatska).

Kvaliteta usluge prevoditelja iz perspektive korisnika pokazuje različite obrasce među analiziranim državama, no zajednički nalaz upućuje na to da ju korisnici uglavnom ocjenjuju pozitivno. Najpozitivnije procjene zabilježene su u Hrvatskoj, gdje 95,3% korisnika kvalitetu usluge ocjenjuje izvrsnom ili vrlo dobrom, dok su u Estoniji iste kategorije odabrane kod 52,6% korisnika. U Njemačkoj 53% korisnika kvalitetu procjenjuje kao dobru ili vrlo dobru. Zadovoljavajuću ocjenu dao je najveći udio kenijskih (40,0%), ganskih (57,9%) te etiopskih korisnika (40,0%).

Kada je riječ o tomu što korisnici smatraju pokazateljima kvalitetne usluge, rezultati svih šest država pokazuju da se kvaliteta ne promatra isključivo kroz točnost i jasnoću prijevoda. Iako se upravo te dvije sastavnice dosljedno izdvajaju kao temelj kvalitetnog prevođenja, korisnici jednaku važnost pridaju profesionalnim kompetencijama prevoditelja. One obuhvaćaju visoku razinu znanja znakovnog i govornog jezika, poznavanje stručne terminologije i kulturoloških obilježja zajednice gluhih, profesionalnu etiku, neutralnost, poštovanje povjerljivosti te sposobnost razumijevanja i prilagodbe individualnim komunikacijskim potrebama korisnika. Takvo shvaćanje kvalitete pokazuje da korisnici ulogu prevoditelja ne vide samo kao prijenos informacija između dvaju jezika, nego kao stručnjaka koji omogućuje ravnopravno sudjelovanje u komunikaciji i pristup informacijama u različitim životnim situacijama.

Međutim, kada su korisnici procjenjivali u kojoj se mjeri navedena načela profesionalnog i etičkog postupanja ostvaruju u praksi, većina korisnika u svih šest analiziranih država smatra da prevoditelji uvažavaju njihove komunikacijske potrebe, pristupaju im profesionalno i s poštovanjem te nastoje uspostaviti odnos povjerenja, no postoji manji broj onih korisnika koji prijavljuju nekoliko oblika neetičkog postupanja. Najčešće se spominju izmjena, sažimanje ili izostavljanje dijelova prenesene poruke, čime se narušava vjernost prijenosa informacija. Često se ističe i narušavanje neutralnosti kroz zauzimanje strane ili preuzimanje aktivnije uloge u komunikaciji od one koja pripada prevoditelju. Korisnici također opisuju situacije u kojima prevoditelji odgovaraju umjesto korisnika, što korisnici povezuju s gubitkom autonomije i ravnopravnog sudjelovanja u

komunikaciji. Uz navedene izazove, korisnici prijavljuju i kršenje povjerljivosti, iskazivanje nepoštovanja te neprilagođavanje komunikacijskim potrebama korisnika.

Korisnici su također procjenjivali koja su područja rada za prevoditelje najzahtjevnija, pri čemu se u svim analiziranim državama zdravstvo, hitne situacije i pravosuđe izdvajaju kao posebno osjetljivi konteksti zbog složenosti komunikacije, stručne terminologije i mogućih posljedica pogrešnog prijenosa informacija. Iako se redoslijed najzahtjevnijih područja razlikuje među državama, hitne situacije posebno se ističu u Keniji (80,0%) i Njemačkoj, dok korisnici u Gani najveći izazov vide u području zdravstva (57,9%). Hrvatski korisnici kao najzahtjevniji kontekst navode pravni sustav (76,2%), dok se u Etiopiji posebno ističe područje zapošljavanja (53,3%), uz dodatno naglašene izazove u zdravstvu i hitnim situacijama.

Iako se države znatno razlikuju po tomu koliko često njihovi korisnici koriste prevođenje u *online* okruženju, problemi koji se uz njega vežu gotovo su identični u svih šest država. Primjerice, u Keniji je ovaj oblik usluge vrlo rasprostranjen jer ga koristi 93,3% korisnika. Od njih, 53,3% ocjenjuje takvu uslugu zadovoljavajućom. Po učestalosti korištenja, slijedi Njemačka u kojoj čak 80% korisnika ima iskustvo s uslugom prevođenja u *online* obliku, a njih 75% također takvu uslugu ocjenjuje zadovoljavajućom. U Estoniji i Etiopiji ovu uslugu koristi oko 40% korisnika. U Hrvatskoj i Gani situacija je suprotna: 61,9% hrvatskih i 57,9% ganskih korisnika nikada nije koristilo uslugu prijevoda u *online* obliku. Nalazi iz svih šest država navode identične probleme prilikom korištenja takvog oblika usluge, a to su tehničke poteškoće te loša internetska veza koji onemogućuju ili otežavaju sporazumijevanje i razumijevanje. Većina korisnika ipak preferira korištenje usluge uživo, pogotovo u zahtjevnijim i osjetljivijim situacijama.

Korisnici su upitani o glavnim prioritetima za poboljšanje usluge u svojoj državi. Usprkos geografskim, ekonomskim i drugim različitostima, iz istraživanja proizlaze istovjetni odgovori, a to su potreba za većim brojem prevoditelja, kao i unaprjeđenje njihovih profesionalnih kompetencija. Osim tih zajedničkih nalaza, istraživanje je ukazalo i na niz specifičnih prioriteta koji se razlikuju među državama. Primjerice, korisnici u Njemačkoj izražavaju želju za većom autonomijom pri izboru prevoditelja te uspostavom formalnog mehanizma za podnošenje pritužbi. Ganski, kenijski i estonski korisnici

predlažu bolju koordinaciju sustava naručivanja usluge. Korisnici u Hrvatskoj ističu potrebu za regulacijom radnog opterećenja prevoditelja.

Rezultati istraživanja provedenog među gluhim i nagluhim korisnicima usluge pokazuju da se, unatoč razlikama među nacionalnim kontekstima, korisnici u svih šest država suočavaju sa sličnim izazovima, prije svega u području dostupnosti usluge, broja prevoditelja i potrebe za daljnjim razvojem njihovih profesionalnih kompetencija. Dobiveni nalazi ukazuju na potrebu za sustavnim unapređenjem usluga prevođenja kroz jačanje dostupnosti, razvoja profesionalnih standarda i kontinuirano ulaganje u kompetencije prevoditelja, pri čemu bi buduće aktivnosti trebale uzeti u obzir zajedničke izazove korisnika, ali i specifičnosti pojedinih nacionalnih konteksta.

5. PREPORUKE ZA STRUKOVNI KURIKULUM I PRIRUČNIK O ETIČKOM POSTUPANJU U RADU

Na temelju iscrpnog istraživanja te provedene komparativne analize predstavljaju se smjernice koje će pomoći pri izradi jedinstvenog strukovnog kurikuluma za obrazovanje i osposobljavanje prevoditelja znakovnog jezika, a koji će obuhvatiti nacionalne kontekste na način da će biti ujednačen i primjenjiv za oba područja, europsko i afričko. Komparativni prikaz pravne regulacije statusa nacionalnog znakovnog jezika, pravne regulacije usluge prevoditelja znakovnog jezika, postojećih obrazovnih programa za prevoditelje te perspektiva prevoditelja i korisnika usluge u svih šest partnerskih država pokazao je da se, unatoč razlikama u pravnom uređenju, stupnju razvijenosti obrazovnih programa te institucionalnim temeljima, izazovi struke u velikoj mjeri podudaraju. Ovakva podudarnost upućuje na to da je moguće izraditi zajednički, kompetencijski utemeljen kurikulum koji odgovara na univerzalne nedostatke prepoznate u istraživanju, uz mogućnost prilagodbe specifičnim nacionalnim okolnostima poput dostupnih resursa te infrastrukture. Kurikulum stoga ne smije biti zamišljen kao popis izoliranih predmeta, nego kao povezan, modularan sustav koji vodi polaznika od temeljnog razumijevanja oštećenja sluha i znakovnog jezika kao samosvojnog jezičnog sustava, preko usvajanja prijevodnih tehnika u različitim kontekstima do profesionalnog i etičkog postupanja u radu.

5.1. STRUKOVNI KURIKULUM ZA OBRAZOVANJE I OSPSOBLJAVANJE PREVODITELJA ZNAKOVNOG JEZIKA

Na temelju svih prikupljenih nalaza, u nastavku se predstavlja predloženi strukovni kurikulum, zamišljen kao povezan i modularan sustav koji polaznika vodi od temeljnog razumijevanja oštećenja sluha i znakovnog jezika, preko usvajanja prijevodnih tehnika i rada u različitim profesionalnim kontekstima, do razvoja etičke i profesionalne odgovornosti.

Kurikulum bi trebao obuhvatiti sljedeće module:

- **OŠTEĆENJE SLUHA**

  Kurikulum mora sadržavati temeljit modul o oštećenju sluha koji obuhvaća njegove medicinske i socijalne aspekte. Polaznici trebaju usvojiti podjelu oštećenja sluha prema stupnju i vremenu nastanka, kao i razumijevanje njegovih implikacija na obrazovanje, socijalni život i zapošljavanje. Poseban naglasak treba staviti na utjecaj oštećenja sluha na govorno-jezični razvoj, uključujući posljedice zakašnjelog pristupa jeziku na kognitivni i socioemocionalni razvoj djeteta, osobito u obiteljima čujućih roditelja. Modul nadalje treba obuhvatiti vrste slušnih pomagala i asistivne tehnologije te njihovu primjenu u radu prevoditelja. Cilj je da polaznici steknu cjelovitu sliku o oštećenju sluha i njegovu utjecaju na svakodnevni život gluhe ili nagluhe osobe, uz poseban naglasak na heterogenost unutar populacije gluhih i nagluhih – razumijevanje koje predstavlja preduvjet za sve daljnje module, jer omogućuje pristup svakom korisniku kao pojedincu, a ne kao pripadniku jedinstvene skupine.

- **KOMUNIKACIJA GLUHI I NAGLUHIH OSOBA**

  Modul treba obraditi različite oblike komunikacije koje koriste gluhe i nagluhe osobe, s naglaskom na uzročno-posljedičnu vezu koja objašnjava zašto pojedina osoba odabire i koristi određeni oblik kao svoj primarni način sporazumijevanja. Polaznici trebaju naučiti prepoznati, imenovati, razlikovati i primjenjivati te oblike u praktičnom radu. Poseban naglasak stavlja se na individualni pristup svakom korisniku, budući da odabir primarnog komunikacijskog oblika proizlazi iz niza povezanih čimbenika. Razumijevanje ove povezanosti omogućuje prevoditelju da komunikaciji ne pristupa prema unaprijed pretpostavljenom obrascu, već da prepozna i poštuje stvarne potrebe svake osobe s kojom radi.

- **LINGVISTIKA ZNAKOVNOG JEZIKA**

Ovaj modul obrađuje sva lingvistička obilježja nacionalnog znakovnog jezika kao jezika vizuospacijalnog modaliteta, uključujući njegovu fonologiju, morfologiju, sintaksu i pragmatiku. Polaznici stječu razumijevanje strukturnih posebnosti znakovnog jezika u odnosu na govorni jezik, čime se postavlja temelj za module posvećene prijevodnim tehnikama. Bez čvrstog poznavanja jezičnih struktura znakovnog jezika nije moguće razviti ni razumjeti procese prevođenja između jezika različitih modaliteta, stoga ovaj modul predstavlja polazišnu točku cjelokupnog stručnog dijela kurikuluma.

- **TEORIJA PRIJEVOĐENJA**

  Ovaj modul obrađuje teorijski aspekt prevođenja, s naglaskom na kognitivne procese koji su u njegovoj podlozi – kako funkcionira primanje informacije, njezina jezična obrada te prijenos u drugi jezični oblik. Polaznici uče o modelima prevoditeljskog procesa, razumijevanju i prijevodu značenja nasuprot doslovnom prijenosu poruke, kao i o emocionalnim i kognitivnim zahtjevima koje prevođenje kao mentalna aktivnost nosi sa sobom, uključujući opterećenje radne memorije, podijeljenu pozornost te donošenje brzih jezičnih i interpretativnih odluka tijekom prijevoda.

- **TEHNIKE PREVOĐENJA**

  Ovaj modul obrađuje prevođenje između jezika različitih modaliteta – govornog i znakovnog jezika, uključujući prijevod s govornog na znakovni jezik, prijevod sa znakovnog na govorni jezik, te simultano i konsekutivno prevođenje. Polaznici usvajaju konkretne prijevodne strategije i tehnike prilagođene zahtjevima svakog od ovih oblika prevođenja, uz intenzivnu praktičnu vježbu u kontroliranim uvjetima prije prelaska na stvarne situacije.

- **PREVOĐENJE U RAZLIČITIM KONTEKSTIMA**

  Ovo je najopsežniji modul kurikuluma, razgranat u nekoliko zasebnih prijevodnih konteksta, uključujući obrazovanje, zdravstvo, zapošljavanje i pravosuđe, kako bi se svakom polazniku omogućilo upoznavanje sa svim navedenim oblicima prevođenja. Svaki od ovih konteksta zahtijeva specifičnu stručnu terminologiju, poznavanje institucionalnih procedura te prepoznavanje specifičnih etičkih rizika svojstvenih pojedinom području. Ovaj modul stoga treba sadržavati simulacije stvarnih situacija iz svakog konteksta, uz sudjelovanje stručnjaka iz odgovarajućih područja, kako bi se polaznici osposobili za rad u svakom od njih.

- ***ONLINE* PREVOĐENJE**

Ovaj modul treba obuhvatiti tehničku pripremu radnog prostora, upravljanje kamerom, osvjetljenjem i prostorom za rad, zaštitu privatnosti i povjerljivosti u *online* okruženju, prepoznavanje i upravljanje povećanim mentalnim opterećenjem koje *online* rad iziskuje.

- **ZAJEDNICA GLUHOSLIJEPIH OSOBA**

  Ovaj modul upoznaje polaznike sa zajednicom gluhoslijepih osoba, koje imaju jedinstveno i specifično, istovremeno dvostruko oštećenje sluha i vida, a koje se pojavljuje u različitim intenzitetima i kombinacijama. Riječ je stoga o iznimno heterogenoj zajednici koja zahtijeva individualan pristup. Modul je opsežan jer obuhvaća upoznavanje s gluhosljepoćom, njezinom klasifikacijom te implikacijama na svakodnevni život gluhoslijepe osobe. Polaznici uče kako voditi gluhoslijepu osobu u različitim uvjetima, kako joj opisivati okolinu te kako joj prevoditi. Polaznici se upoznaju s prilagodbama znakovnog jezika i drugim oblicima komunikacije koje gluhoslijepe osobe koriste, ali i asistivnom tehnologijom namijenjenu njima.

- **ULOGA I ZADAĆA PREVODITELJA ZNAKOVNOG JEZIKA**

  Ovim modulom polaznik usvaja jasno razumijevanje stvarne uloge i zadaće prevoditelja znakovnog jezika, kao neutralnog jezičnog posrednika. Polaznici uče na koji način zagovarati potrebe i mogućnosti gluhih i nagluhih osoba u širem, građanskom smislu, ne dovodeći pritom u pitanje profesionalnu neutralnost tijekom prevođenja, kao i kako surađivati s institucijama, stručnjacima iz drugih područja i kolegama u struci. Modul uključuje i razvijanje sposobnosti samoprocjene vlastitoga rada te razumijevanje specifičnosti regulacije profesije, uključujući granice profesionalne odgovornosti i uvjete pod kojima je prevoditelj dužan ograničiti ili odbiti angažman. Istraživanje je pokazalo da nerazumijevanje ove uloge predstavlja jedan od najučestalijih izvora profesionalnog i etičkog pritiska na prevoditelje u svih šest država, stoga jasno definiranje uloge predstavlja preduvjet za svaki daljnji profesionalni razvoj.

- **ETIČKO POSTUPANJE**

  Ovaj modul temelji se na analizi stvarnih studija slučaja, kroz koje polaznici uče kako profesionalno i etički ispravno postupati prema gluhim i nagluhim osobama, kao i prema drugim sudionicima komunikacijske situacije. Nastava uključuje razvijanje sposobnosti samoprocjene vlastitoga rada te strukturiranu raspravu o profesionalnom etičkom kodeksu, njegovoj primjeni i granicama.

❖ **STRUČNA PRAKSA**

Stručna praksa predstavlja poprečnu komponentu kurikuluma koja se ne provodi kao zaseban, vremenski omeđen modul, već se prožima kroz cijeli obrazovni proces, od prvog dana programa osposobljavanja. Praksa se odvija pod vodstvom iskusnog mentora te obuhvaća rad polaznika u svim područjima djelovanja obrađenima kroz kurikulum, uz izravno druženje i interakciju s gluhim i gluhoslijepim osobama, kako bi se polaznici pobliže upoznali sa zajednicom s kojom će profesionalno surađivati. Ovakav pristup, u kojem se teorijsko znanje od samog početka isprepliće s praktičnim iskustvom, odgovara na jedan od najdosljednije prepoznatih nedostataka u istraživanju, a to je izostanak dostatne stručne prakse i supervizije u postojećim programima osposobljavanja.

5.2. PRIRUČNIK O ETIČKOM POSTUPANJU

Sastavni dio kurikuluma treba biti i priručnik o etičkom postupanju, koji predstavlja ključan alat za usvajanje profesionalnih standarda u radu prevoditelja znakovnog jezika, a služi kao dopuna teorijskom modulu o etici, pružajući konkretan, primjenjiv okvir za svakodnevnu praksu. Dok modul o etičkom postupanju unutar kurikuluma polaznike uvodi u etičko rasuđivanje kroz analizu studija slučaja tijekom obrazovanja, priručnik je zamišljen kao trajni referentni dokument kojemu se prevoditelj može vratiti tijekom cijele profesionalne karijere, neovisno o tome koliko je iskustva stekao.

Priručnik treba jasno definirati uloge, odgovornosti i granice djelovanja prevoditelja kao pružatelja usluge te gluhih i nagluhih osoba kao korisnika usluge. Posebno bi trebao sadržavati smjernice o tome kako se prevoditelj i korisnik trebaju pripremiti za prijevod, kako postupati tijekom pružanja usluge te koje su njihove obveze nakon završetka prijevoda. Uz to, priručnik treba ponuditi jasne i konkretne smjernice za rješavanje etičkih dvojbi u različitim prevoditeljskim situacijama, temeljene na primjerima iz prakse, kako bi prevoditelji mogli dosljedno primjenjivati profesionalna i etička načela neovisno o području rada ili okolnostima u kojima pružaju uslugu. Priručnik bi trebao biti strukturiran prema fazama prevoditeljskog angažmana, sadržavajući zasebne smjernice za razdoblje prije, tijekom i nakon pružanja usluge. Za svaku od ovih faza priručnik nastoji ponuditi konkretne i primjenjive smjernice o postupanju, pojašnjavajući koje su

uloge, obveze i odgovornosti prevoditelja i korisnika u pojedinoj fazi, kako bi obje strane znale što se od njih očekuje i na koji način mogu pridonijeti kvaliteti i profesionalnosti same usluge.

Osim toga, priručnik treba ponuditi jasne smjernice za samorefleksiju vlastitoga rada, potičući prevoditelja da nakon svakog angažmana preispita vlastite profesionalne odluke, prepozna eventualne propuste te razmotri kako bi u sličnoj situaciji ubuduće postupio drugačije ili bolje. Nadalje, priručnik treba ponuditi konkretne smjernice u vezi s etičkim dilemama koje se mogu prevoditelju javiti tijekom pružanja usluge, uključujući savjete o tomu kome se obratiti za podršku, kako razgovarati o zahtjevnoj situaciji s mentorom ili kolegama, te kako takvo iskustvo pretvoriti u priliku za daljnji profesionalni razvoj, umjesto da ostane izvor neriješene nesigurnosti ili stresa.

Naposljetku, priručnik treba poći od spoznaje da sudionik prijevodnog procesa nije samo prevoditelj, već i sam korisnik usluge, budući da oboje zajedno čine prijevodni proces te zajedničkim, usklađenim djelovanjem mogu pridonijeti njegovoj kvaliteti. Upravo iz tog razloga priručnik treba biti namijenjen i jednima i drugima, kako bi i prevoditelji i korisnici jasno upoznali vlastitu ulogu, ali i ulogu druge strane u prijevodnom procesu, čime se stvara zajednička osnova razumijevanja i suradnje nužna za kvalitetnu i profesionalnu uslugu prevođenja znakovnog jezika.

Zaključno, strukovni kurikulum i priručnik o etičkom postupanju čine dvije međusobno povezane sastavnice profesionalizacije usluge prevođenja znakovnog jezika. Dok kurikulum osigurava stjecanje stručnih kompetencija potrebnih za kvalitetno obavljanje posla prevoditelja znakovnog jezika, priručnik o etičkom postupanju uspostavlja zajedničke profesionalne standarde, jasno definira uloge i odgovornosti svih sudionika prijevodnog procesa te doprinosi dosljednom i etičnom pružanju usluge. Zajedno predstavljaju temelj za unaprjeđenje kvalitete, dostupnosti i profesionalnosti usluga prevođenja znakovnog jezika.

6. ZAKLJUČAK

Provedena komparativna analiza obrazovnih programa, zakonodavnih okvira i kvalitete usluga prevođenja znakovnog jezika u šest partnerskih država (triju europskih i triju afričkih) nedvojbeno potvrđuje polaznu pretpostavku projekta *SignUnity* – unatoč izraženim razlikama u stupnju gospodarskog, pravnog i institucionalnog razvoja, temeljni izazovi struke prevoditelja znakovnog jezika u velikoj se mjeri podudaraju u obje regije. Nit koja povezuje sve analizirane kontekste jest kritičan nedostatak stručno osposobljenih prevoditelja, uzrokovan ili potpunim izostankom formalnih obrazovnih programa (Etiopija), ili njihovom neformalnošću i kratkotrajnošću (Hrvatska, Gana), ili prekidom nekoć postojećih programa zbog manjka financiranja (Estonija). Čak i u državi s najrazvijenijim sustavom visokoškolskog obrazovanja (Njemačka), prevoditelji izvještavaju o nedostatnoj pripremljenosti za stvarne profesionalne zahtjeve, što upućuje na to da problem nije isključivo u formalnom statusu obrazovanja, već u njegovu sadržaju, praktičnoj primjenjivosti i povezanosti s realnim radnim kontekstima. Analiza zakonodavnog okvira otkriva sličan obrazac fragmentiranosti: dok europske države raspolažu pravnim priznanjem svog nacionalnog znakovnog jezika i uslugom prevođenja kao zajamčenim pravom, afričke se države, uz značajnu iznimku Kenije, suočavaju s gotovo potpunim izostankom institucionalnog uređenja, zbog čega usluga gluhim i nagluhim osobama nije zajamčena niti sustavno dustupna. Ovakvo stanje izravno pogađa njihova temeljna ljudska prava na pristup informacijama, obrazovanju, zdravstvenoj skrbi i pravosuđu.

Podjednako važan nalaz proizlazi iz usporedbe perspektiva korisnika i prevoditelja, koja pokazuje visok stupanj podudarnosti u percepciji ključnih nedostataka usluge: nerazumijevanje stvarne uloge i zadaće prevoditelja znakovnog jezika te izostanak podrške. Ova podudarnost dviju neovisnih perspektiva dodatno potvrđuje utemeljenost dobivenih nalaza te ukazuje na to da poboljšanje usluge zahtijeva istovremeno djelovanje na više razina – obrazovnoj, institucionalnoj i zakonodavnoj.

Na temelju svih iznesenih nalaza, izvješće D2.4 pruža osnovu za izradu jedinstvenog, kompetencijski utemeljenog strukovnog kurikuluma, popraćenog priručnikom o etičkom postupanju, kao krunskim ishodom projekta *SignUnity*. Predloženi modularni pristup izravno odgovara na uočene nedostatke u svih šest analiziranih konteksta te stvara preduvjete za podizanje razine profesionalnosti i dostupnosti usluga prevođenja znakovnog jezika, a posljedično i za poboljšanje položaja gluhih i nagluhih osoba u društvu.

7. LITERATURA

1. Estonska uprava za kvalifikacije. (2023). Standard zanimanja: Prevoditelj znakovnog jezika, razina 6 (Viipekeeletõlk, tase 6 / Sign language interpreter, EstQF Level 6). Kutseregister – Registar stručnih kvalifikacija Estonije. Dostupno na: https://www.kutseregister.ee/ctrl/en/Standardid/vaata/11200505
2. Jezična politika Savezne Demokratske Republike Etiopije (Language Policy of the Federal Democratic Republic of Ethiopia). Vlada Savezne Demokratske Republike Etiopije.
3. Nacionalna politika inkluzivnog obrazovanja (Inclusive Education Policy, 2015). Ministarstvo obrazovanja Gane. Dostupno na: https://www.unicef.org/ghana/reports/inclusive-education-policy
4. Prijedlog Zakona o kenijskom znakovnom jeziku (The Kenyan Sign Language Bill, 2023). Parlament Kenije, Prijedlog zakona Senata br. 9 iz 2023. Dostupno na: https://www.parliament.go.ke/node/18662
5. Savezni zakon o ravnopravnosti osoba s invaliditetom (Gesetz zur Gleichstellung von Menschen mit Behinderungen – Behindertengleichstellungsgesetz, BGG), 2002. Savezno ministarstvo rada i socijalnih pitanja Njemačke. Dostupno na: https://www.bmas.de/DE/Service/Gesetze-und-Gesetzesvorhaben/gesetz-zur-gleichstellung-behinderter-menschen.html
6. Uredba o korištenju znakovnog jezika i drugih komunikacijskih pomagala u upravnom postupku prema Zakonu o ravnopravnosti osoba s invaliditetom (Verordnung zur Verwendung von Gebärdensprache und anderen Kommunikationshilfen im Verwaltungsverfahren nach dem Behindertengleichstellungsgesetz – Kommunikationshilfenverordnung, KHV), 2002. Savezna Republika Njemačka. Dostupno na: https://www.gesetze-im-internet.de/khv/
7. Ustav Kenije (The Constitution of Kenya, 2010). Parlament Kenije. Dostupno na: https://www.parliament.go.ke/the-national-assembly/Constitution%20of%20Kenya
8. Ustav Savezne Demokratske Republike Etiopije (Constitution of the Federal Democratic Republic of Ethiopia, 1995). Savezna Demokratska Republika Etiopija. Dostupno na: https://www.refworld.org/legal/legislation/natlegbod/1995/en/18206
9. Zakon o hrvatskom znakovnom jeziku i ostalim sustavima komunikacije gluhih i gluhoslijepih osoba u Republici Hrvatskoj, Narodne novine, br. 82/2015. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_07_82_1570.html
10. Zakon o jeziku (Language Act). Riigi Teataja, 2011. (Službeni glasnik Republike Estonije), pročišćeni tekst dostupan na: https://www.riigiteataja.ee/en/akt/518032025011
11. Zakon o osobama s invaliditetom (Persons with Disability Act, 2006/715). Parlament Gane. Dostupno na: https://repository.parliament.gh/items/735e7e2b-9e67-4fac-a93e-4ab69b8343d3
12. Zakon o osobnoj asistenciji (NN 71/23, 154/25 i 157/25). Hrvatski sabor. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2023_06_71_1175.html
13. Zakon o socijalnoj skrbi (Social Welfare Act; Sotsiaalhoolekande seadus), 2015. Parlament Estonije (Riigikogu). Dostupno na: https://www.riigiteataja.ee/en/eli/519062025004/consolide